

<https://doi.org/10.62837/2025.5.399>

YAQUBLU GÜNEL MEHMAN QIZI
Odlar Yurdu Universiteti
gcamalova1199@gmail.com
ORCID:0009-0000-1034-5588

MÜASİR TƏLİM TEXNOLOGİYALARINDA İNFORMASIYA TEXNOLOGİYADA İSTİFADƏNİN ÜSTÜN CƏHƏTLƏRİ XÜLASƏ

Müasir dövrdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı təhsil sahəsində dərin və əhəmiyyətli dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Təlim prosesində informasiya texnologiyalarının tətbiqi, ənənəvi tədris metodlarının çatışmazlıqlarını aradan qaldırmaqla yanaşı, yeni və daha səmərəli öyrənmə imkanları yaratmışdır. Bu texnologiyalar şagirdlərin və tələbələrin təlimə marağını artırır, interaktiv və vizual tədris metodları vasitəsilə biliklərin daha effektiv mənimsənilməsinə təmin edir. Eyni zamanda, fərdi yanaşma prinsiplərinə əsaslanan təlim mühiti formalaşdırmaqla hər bir öyrənənin tədris tempinə uyğun resurslara çıxışını mümkün edir. İnformasiya texnologiyaları əsasında qurulan təlim sistemləri müəllimlərin peşəkar fəaliyyətini də təkmilləşdirir. Müəllimlər rəqəmsal alətlərdən istifadə etməklə tədris materiallarını daha çevik şəkildə hazırlayır, qiymətləndirmə prosesini avtomatlaşdırır və geribildirim mexanizmlərini daha operativ şəkildə tətbiq edə bilirlər. Onlayn təhsil platformaları və virtual sinif otaqları coğrafi məhdudiyyətləri aradan qaldırmaqla distant təhsilin imkanlarını genişləndirir və təhsilin inklüzivliyini təmin edir. Nəticə etibarilə, informasiya texnologiyalarının təlim texnologiyalarına inteqrasiyası, müasir təhsil sisteminin yenilənməsində və təhsilin keyfiyyətinin artırılmasında mühüm rol oynayır. Bu yanaşma həm pedaqoji, həm də metodoloji baxımdan yeni imkanlar açır və gələcəkdə təhsilin davamlı inkişafı üçün dayanıqlı bir əsas yaradır.

Açar sözlər: informasiya texnologiyaları, müasir təlim texnologiyaları, rəqəmsal təhsil, interaktiv tədris, distant öyrənmə.

Hal-hazırda, əməkdaşlıq öyrənmə, layihə əsaslı təlim və modul təlim müasir pedaqoji təcrübədə istifadə olunan ən populyar üç şəxsiyyət-inkişaf pedaqoji alətidir.

Son illərdə kurikulumuna daxil edilən təlim texnologiyasının əsas xüsusiyyətlərinə və məzmununa daha yaxından nəzər salmaq:

Birgə öyrənmə texnologiyasının əsas məqsədi tapşırığı birgə yerinə yetirməkdənsə, birlikdə öyrənməkdir. 1980-ci illərdə amerikalı və israili pedaqoqlar Ravin və onun şagirdləri kollektiv öyrənmə texnologiyası yaratdılar. Bu əməkdaşlıq interaktiv öyrənmə texnologiyasının bəzi üstünlükləri aşağıdakılardır:

1. Ardıcıl yerinə yetirilən tapşırıqlar nəticəsində şagirdlərin məntiqi təfəkkür və anlama qabiliyyətləri artır.

2) Tamamlanmış işin şifahi təqdimatları və müzakirələri tələbələrə intellektual məşğulluq vərdişlərini qurmağa və əvvəlki bilik və təcrübələrini tətbiq etməyə kömək edir.

3) Hər bir uşaq qruplarında işləyərkən özünü azad hiss edir və öyrənmə tapşırıqlarını öz sürəti ilə yerinə yetirir.

4) Gənc komandanın və öz söylərinin nəticələrinə görə cavabdehlik daşıyır.

5) Gənc özünəməxsus xüsusiyyətlərini, bacarıqlarını və qabiliyyətlərini qiymətləndirmək qabiliyyətini qazanır.

6) Bu məlumat bir çox tərəfdaşla müzakirə edildikdə assosiativ əlaqələr artır. Nəticədə assimilyasiya güclənir.

Layihə əsaslı öyrənmə texnologiyası: John Dewey və onun şagirdi Kil Patrin 1920-ci illərdə ABŞ-da layihə yanaşmasını yaratdılar. Bu yanaşma ilə şagirdin məqsədyönlü fəaliyyəti və maraqları fəal öyrənmə üçün əsas rolunu oynayır. Metodun əsas məqsədi uşaqlara gələcəkləri üçün əldə etdikləri biliklərin dəyərini nümayiş etdirməkdir. Şagird əldə etdiyi və əldə edəcəyi biliklərdən istifadə edərək, ona tanış olmayan, onun üçün əhəmiyyətli olan, real həyatdan götürülmüş ən mühüm problemə cavab verməyi öyrənir. Təlimatçı tələbəni istiqamətləndirir və təzə məlumat mənbəyini, eləcə də onu necə axtarmaq lazım olduğunu nümayiş etdirə bilir. Layihə yanaşmasından istifadə edən uşaqlar, istər tək, istər qruplar, istərsə də cütlər şəklində müəyyən vaxt ərzində müstəqil işləməyə və həmişə problemi həll etməyə təşviq edilir. Problemi həll etmək üçün bir sıra elmi və texnoloji sahələrdə müəyyən edilmiş biliklərin interaktiv tətbiqi ilə yanaşı, müxtəlif tədris strategiyaları və resurslarından istifadə olunacaq.[5]

Modul təlim texnologiyası: Təlimdə şəxsiyyət yönümlü konsepsiyanın həyata keçirilməsi, inkişaf etdirici pedaqoji texnologiyaların layihələndirilməsi və tətbiqi və bu sahədə pedaqoji təcrübənin öyrənilməsi bu texnologiyaların müxtəlif şəraitlərdə və müxtəlif fənlər üzrə sınaqdan keçirilməsini tələb edir. Modul təlim texnologiyası təhsil müəssisələrində böyük diqqəti cəlb edən yeni pedaqoji innovasiyalardan biridir. "Modul öyrənmə texnologiyası" termini uşaqların 15 sinif və dərsləndənkənar fəaliyyətlər vasitəsilə xüsusi təlim məqsədlərinə necə müstəqil şəkildə nail ola biləcəyini təsvir edir. Tanınmış alimlər A. Mehrabov, A. Ağayev, A. Abbasov, Z. Zeynalov, R. Həsənov və başqalarının fikrincə, texniki yanaşmanın strukturunun iki komponenti şaquli və üfüqidir. Belə bir texnoloji yanaşmanın şaquli strukturunda bir-biri ilə əlaqəli meta, makro, mezo və mikrotexnologiyaları fərqləndirmək həyati əhəmiyyət kəsb edir. Təhsil sahəsində sosial siyasətin sosial pedaqoji səviyyədə tətbiqinə imkan verən ümumi pedaqoji (ümumi didaktik və ya ümumi təhsil kimi də tanınır) texnologiyasının bir növü riyazi texnologiyadır. İstənilən təhsil sahəsində təhsil prosesinin xüsusi aspekti, eləcə də ümumi pedaqoji və ümumi metodoloji səviyyələrdə fənn tədrisinə aid fəaliyyətlər təhsildə texnologiya kimi tanınan makrotexnologiya ilə əhatə olunur. Yerli modul texnologiya kimi də tanınan mezotexnologiya təhsillə bağlı uni-

kal məsələləri, təhsil prosesinin xüsusi, didaktik, metodik və ya ayrı-ayrı komponentlərini həll edən texnologiyadır. Mikrotexnologiya pedaqoji prosesin mövzuları arasında qarşılıqlı əlaqə, yazı bacarıqları və əməliyyat problemlərinə kömək edən texnologiyadır. Belə texnologiyalara misal olaraq yazı bacarıqları üzrə təlim proqramlarının yaradılması və subyektin şəxsi atributlarının düzəltmək üçün istifadə olunan texnologiyaları göstərmək olar.[4]

Praktiki mənada pedaqoji texnologiyaya bilik, bacarıq, vərdiş və münasibətlərin arzu olunan nəticəyə uyğun idarə olunması və formalaşdırılması üçün mürəkkəb proseslər sistemi kimi də düşünmək olar. Müəllimin pedaqoji texnologiya fəaliyyətini aşağıdakı funksional komponentlər təşkil edir:

- 1) Koqnitiv element
- 2) Dizayn komponenti
- 3) Konstruktiv element
- 4) Təşkilat elementi
- 5) Ünsiyyətlə məşğul olan komponent

Buna görə də müəllimin tədris texnologiyalarını aşağıdakı funksiyalar tələb olunur:

1. Bilik toplama əməliyyatları
2. Təlim və təhsil məqsədinin dizayn əməliyyatları
3. Təlim və təhsil prosesinin təşkili əməliyyatları
4. Şagirdlərə bilikləri çatdırmaq üçün fəaliyyətlər

Təhsilin məqsədlərini, tədris olunan mövzunu dərk etmək, tələbələrə araşdırmaq, təhsil texnologiyaları və konsepsiyalarını tədqiq etmək, təhsil fəaliyyətini həyata keçirmək və s. bütün bunlar qnostik komponentə daxildir.

2-ci bəndə uyğun olaraq, əməliyyatları, vasitələri və uzunmüddətli məqsədləri (perspektivləri) birləşdirir; inkişaf etdirərkən gender bərabərsizliyi nəzərə alınmalıdır.

3-cü bəndə isə növbəti fəaliyyətə hazır olmaq üçün bir sıra addımlardan ibarətdir.

4-cü hissə tapşırıqların planlaşdırılması və yerinə yetirilməsi üçün bir sıra prosedurlardan ibarətdir.

Son olaraq tələbələrə ünsiyyət zamanı yerinə yetirilən tapşırıqlar üçün prosedurlar toplusunu ehtiva edir.

Pedaqoji texnologiyalara aşağıdakı kateqoriyalar aiddir:

- 1) Təlim üçün texnologiya
- 2) Təhsil üçün texnologiya
- 3) İnkişaf üçün texnologiya
- 4) Diaqnoz texnologiyası

Təhsil texnologiyasının təriflərindən biri insanlara bilik, bacarıq və vərdişlərini inkişaf etdirməyə kömək etmək üçün istifadə olunan alətlər toplusudur.

“Təhsil texnologiyası” termini qəsdən nisbi, sabit və müntəzəm ümumiləşdirilmiş münasibətlər yaratmaq üçün istifadə edilən fəaliyyətlər toplusunu ifadə edir.

Təlim və təhsil texnologiyası inkişaf texnologiyası ilə əlaqələndirilir. Zehni qabiliyyətlərin inkişafı və insan psixikasında hər hansı əməliyyatların (çıxarılmasının) genişlənməsi psixi inkişaf adlanır. Buna görə də, zehni inkişaf bacarıqların formalaşdığı hər yerdə görülür. Fiziki istedadlar fiziki inkişafın nəticəsi olaraq meydana çıxır.[1]

Müəllimlər və psixoloqlar uşağın məktəbə hazırlığını müəyyən etmək üçün diaqnostik texnologiyalardan istifadə edirlər. Pedaqoji texnologiyada əqli material var. Məsələn, öyrənmə prosesi zamanı əşyaların və hadisələrin zehni təsvirləri bilik materialı kimi qəbul edilir. On iki müxtəlif növ analizator beyinə məlumat gətirir, sonra on iki müxtəlif növ şəkil yaradır. Nəticə etibarlı ilə şagirdlərin bilikləri zehni təmsillərdən ibarətdir.

Təhsil sistemini təkmilləşdirmək üçün iki üsuldan istifadə olunur:

1. Güclü şəkildə
2. Hərtərəfli şəkildə

Pedaqoji sistemin özünəməxsus resurslarının aktivləşdirilməsi intensiv yanaşma ilə bağlıdır. Məsələn, uşaqlar innovativ üsullardan istifadə etməklə müstəqil işləməyi və özünütəhsillə məşğul olmağı öyrənirlər.

Genişləndirilmiş yanaşma tədris və təlim prosesinə daha çox vaxt və pul sərf etməyi tələb edir. Məsələn, gənc nəsəl möhkəm biliklər vermək üçün təlimin müddəti uzadıla və proqramlar artırıla bilər. Bu, hərtərəfli yanaşmadır. Ancaq bu olmadan məqsədə çatmaq olar. Hazırda respublikada islahatlar gedir. Təhsilin maddi əsası, təhsil və tərbiyə ilə bağlı işin mövzusu və yanaşması, müəllim-tələbə münasibətləri, idarəçilik – hamısı mühüm dəyişikliklərə məruz qalır. Əvvəllər pedaqoji nəzəriyyə və praktikada yaradılmış qabaqcadan mülahizələrin Azərbaycanın milli dövlət quruculuğuna başlaması ilə köhnəldiyi məlum oldu. Təhsilin yeni nəzəriyyələri və konsepsiyaları təklif edildi. Milli sərvətlər, ümumbəşəri dəyərlər və yeni pedaqoji təfəkkür əsasında qurulan məktəbin böyüməsinə təsir göstərə biləcək ideya və nəzəriyyələr ortaya çıxdı. Təhsil sisteminin əsas məqsədinin şagird şəxsiyyətinin inkişafı olduğu düşünülür.[3]

Pedaqoji texnologiyanın əsas vəzifəsi onların tərbiyəvi funksiyasıdır. Bu funksiyanın nailiyyətləri inanılmaz dərəcədə ifadəli və aydın məzmunun demokratik və uyğun şəkildə, dərstdə verilən didaktik tapşırığa tam uyğun çatdırılması ilə nümayiş etdirilir. Tədris funksiyası: Bunun üçün dərhal münasib şərait yarandıqda, ənənəvi təlim prosesində dərslin müəyyən bölməsində tədris dərsləri keçirilir. Mövzunun izahından və tamamlandıqdan sonra adətən təhsil nəticəsi hazırlanır. Dövlət ideologiyası və istifadə olunan materialların məzmunu təlim prosesi zamanı tərbiyə işinin necə təşkil olunduğunu müəyyən edir. Kompüter təlimi, işgüzar oyunlar, modul təlim, Valdorff pedaqogikası, Şatalov pedaqoji sistemi və problemlə təlim kimi təhsil texnologiyalarının və onların bir neçə növünün istifadəsini araşdırmaq vacibdir. Hazırda respublikamızın şəhər və kənd məktəblərində çoxsaylı bacarıqlı müəllimlər yeni tədris texno-

logiyaları, eləcə də yeni texnoloji alətlər və metodikalar əsasında dərs nümunələri təqdim edə bilirlər. Bir neçə ildir ki, pedaqoqlar öz sənətlərini mükəmməlləşdirirlər.[2]

Müəllimlərin davamlı təhsili tələbələrin davamlı təhsilə səyahəti üçün ilkin şərtidir. Müəllimin rolu sinifdə İKT-dən istifadə ilə bağlı inkişaf etməlidir. Bu dəyişikliklərin əsas səbəbləri bunlardır:

1. Müəllimin işi şagirdlərə bilik verməkdən daha çox olmalıdır. O, uşaqları tənqidi və yaradıcı düşünməyə təşviq etməli, kompüter savadlı olmasına kömək etməli, komanda işini təşviq etməli, onlara müxtəlif kontekstlərdə necə təsirli davranmağı və danışmağı öyrətməlidir və s.

2. Müəllimlər şagirdlərinin öyrənmə ehtiyaclarını ödəmək üçün onların kurikulumlarının və tədris strategiyalarının müasir dünyanın tələblərinə uyğun olub-olmadığını qiymətləndirməlidirlər.

3. Müəllim onlayn imtahan sistemi sayəsində tələbələrin dərk etmə səviyyəsini daha dəqiq ölçə bilər.

4. Ənənəvi tədris resurslarının bəziləri sinifdə İKT-nin istifadəsi nəticəsində köhnələcək və istifadə olunmayacaq.

Ədəbiyyat

1. Mehrabov A. və b. Pedaqoji texnologiyalar. Bakı, 2006.
2. Nəzərov A. "Müasir təlim texnologiyaları" fənni üzrə proqram. Bakı, 2010
3. Nəzərov A., Məmmədov R. Pedaqoji ustalıq. Bakı, 2008.
4. Qaralov Z. Tərbiyə (prinsiplər, məzmun, metodika), I, II, III cild. Bakı, 2003
5. Ağayev Ə. Təlim prosesi: Ənənə və müasirlik. Bakı, 2006

YAGUBLU GUNEL

ADVANTAGES OF USING INFORMATION TECHNOLOGY IN MODERN LEARNING TECHNOLOGIES

SUMMARY

The rapid development of information and communication technologies in modern times has led to profound and significant changes in the field of education. The application of information technologies in the training process, in addition to eliminating the shortcomings of traditional teaching methods, has created new and more efficient learning opportunities. These technologies increase the interest of pupils and students in learning, ensure more effective assimilation of knowledge through interactive and visual teaching methods. At the same time, by forming a learning environment based on the principles of an individual approach, it enables each learner to access resources appropriate to the pace of learning.

Training systems based on information technologies also improve the professional activities of teachers. Using digital tools, teachers prepare teaching materials more flexibly, automate the assessment process and can apply feedback

mechanisms more efficiently. Online educational platforms and virtual classrooms expand the possibilities of distance education by eliminating geographical restrictions and ensure the inclusiveness of education. Consequently, the integration of information technologies into training technologies plays an important role in the renewal of the modern education system and in improving the quality of education. This approach opens up new opportunities both pedagogically and methodologically and creates a sustainable basis for the sustainable development of education in the future.

Keywords: information technologies, modern learning technologies, digital education, interactive teaching, distance learning.

ЯГУБЛ ГЮНЕЛЬ

**ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ В СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЯХ ОБУЧЕНИЯ
КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ**

В наше время стремительное развитие информационно-коммуникационных технологий привело к глубоким и значительным изменениям в сфере образования. Применение информационных технологий в учебном процессе не только устранило недостатки традиционных методов обучения, но и создало новые, более эффективные возможности обучения. Эти технологии повышают интерес учащихся к обучению и обеспечивают более эффективное усвоение знаний за счет интерактивных и визуальных методов обучения. В то же время он позволяет каждому учащемуся получать доступ к ресурсам в своем собственном темпе, создавая среду обучения, основанную на принципах индивидуального подхода. Системы обучения на основе информационных технологий также совершенствуют профессиональную деятельность педагогов. Используя цифровые инструменты, учителя могут более гибко готовить учебные материалы, автоматизировать процесс оценки и эффективнее внедрять механизмы обратной связи. Платформы онлайн-образования и виртуальные классы расширяют возможности дистанционного обучения, устраняя географические ограничения и обеспечивая инклюзивность образования.

Следовательно, интеграция информационных технологий в технологии обучения играет важную роль в обновлении современной системы образования и повышении качества образования. Такой подход открывает новые возможности как с педагогической, так и с методической точки зрения и создает устойчивую основу для устойчивого развития образования в будущем.

Ключевые слова: информационные технологии, современные технологии обучения, цифровое образование, интерактивное обучение, дистанционное обучение

Rəyçi: dosent Nəsirova Ülviyyə Əligüllah qızı